

AANTEKENING VAN DE VERTALER

Stille sneeuwval speelt zich af tussen oktober 1936 en april 1941, een van de donkerste perioden in de Japanse geschiedenis. Tanizaki verwijst echter zelden, en dan nog slechts zijdelings, naar de historische gebeurtenissen die de achtergrond van deze roman vormen. Om de lezer enig houvast te bieden heb ik in voetnoten aangegeven wanneer zij plaatsvonden.

Ashiya, waar de handeling zich grotendeels afspeelt, was al voor de oorlog een welvarende forensengemeente tussen Osaka en Kobe, te vergelijken met Wassenaar of Bilthoven. De tram deed er naar Noord-Osaka ongeveer drie kwartier over en naar Kobe ongeveer twintig minuten, wat verklaart waarom boodschappen steeds in die stad worden gedaan. Ashiya ligt in de westelijke uitloper van de Kansai-vlakte, de bakermat van de Japanse beschaving, in een nauwe strook land tussen de Rokkō-bergen in het noorden en de Baai van Osaka in het zuiden. De stad wordt van noord naar zuid doorsneden door de Ashiya-rivier, en van oost naar west door de Hankyū-tramlijn (Ashiyagawa-halte), de Nationale Spoorwegen (Station Ashiya), de rijksweg van Osaka naar Kobe en de Hanshin-tramlijn (Ashiya-halte). De Hankyū- en Hanshin-lijn heetten officieel 'geëlektrificeerde spoorwegen', maar in de jaren dertig hadden ze meer weg van de interlokale trams zoals die toentertijd ook in de provincies Noord- en Zuid-Holland reden, met dit onderscheid dat ze hun eigen, verhoogde baan hadden.

Volgens het vooroorlogs burgerlijk wetboek was een huwelijk geen verbintenis tussen twee personen maar twee families; de vrouw verliet bij haar trouwen dus haar familie. Om de familienaam voort te kunnen zetten, waren ouders met alleen dochters genoodzaakt een zoon te adopteren en die aan een van hun dochters uit te huwelijken, zodat zuster – op papier althans – met broeder trouwde. Dat deze adoptieband geen loze

kreet was, blijkt uit het feit dat Tsuruko en Sachiko Makioka ook tegenover hun eigen familie naar hun echtgenoten verwijzen als ‘broer Tatsuo’ en ‘broer Teinosuke’ – een helaas onvertaalbaar taalgebruik. Hoewel een dergelijk adoptiehuwelijk ook volgens het nieuwe burgerlijk wetboek van 1947 nog bestaat, wordt er weinig gebruik meer van gemaakt; het is wel heel gewoon dat de man de familienaam van zijn vrouw aanneemt.

De Japanse yen werd tot het eind van de oorlog verhandeld tegen een koers van ongeveer drie yen voor één dollar. De koopkracht is moeilijk in euro's uit te drukken, maar de lezer heeft enig houvast aan informatie die en passant in de roman wordt verstrekt: een maandinkomen van honderdvijftig, honderdzestig yen was destijds krap, een inkomen van driehonderdvijftig yen comfortabel, zij het niet hoog.

De namen van dienstmeisjes en artiestes werden in de spreektaal vaak voorafgegaan door het beleefde voorvoegsel ‘o’. Dit is echter geen wezenlijk onderdeel van de naam en wordt door de persoon zelf uiteraard niet gebruikt. Oharu's naam is dus eigenlijk ‘Haru’ en zo schrijft zij hem ook.

Deze vertaling is gebaseerd op deel 15 van Tanizaki's *Verzamelde werken* (*Tanizaki Jun'ichiro Zenshū*), Chūō Kōronsha, Tokyo 1982.

Alle voetnoten zijn van mijn hand. Ik maak echter geen aanspraak op alwetendheid en betuig hier graag mijn erkentelijkheid aan Yukio Miyoshi, wiens annotaties bij de driedelige *Shinchōsha*-pocketuitgave (Tokyo 1955) mijn taak aanmerkelijk verlichtten.

Jacques Westerhoven

De gezusters Makioka zijn:

TSURUKO, de oudste, getrouwd met de bankemployé TATSUO, die de familienaam van zijn vrouw heeft aangenomen en in het oude huis in Osaka is blijven wonen. Na de dood van haar vader vormen Tsuruko en haar man de 'hoofdtak' van de familie Makioka en genieten zo voorrang boven de andere zusters. Later verhuizen ze naar Tokyo.

SACHIKO, de tweede, die samen met haar man TEINOSUKE en hun dochtertje ETSUKO in de stad Ashiya woont, tussen Osaka en Kobe. Teinosuke heeft ook de naam Makioka aangenomen, maar omdat hij met de tweede dochter is getrouwd, is hij 'ondergeschikt' aan Tatsuo.

YUKIKO (vertrouwelijk YUKI genoemd), al dertig maar nog steeds ongetrouwd. Haar verlegenheid maakt het uiterst moeilijk een acceptabele echtgenoot voor haar te vinden. Als derde dochter hoort zij officieel bij haar oudste zuster Tsuruko in te wonen, maar ze voelt zich meer op haar gemak bij Sachiko en Teinosuke in Ashiya. Het wordt echter zaak dat ze snel trouwt, vanwege het gedrag van de jongste zuster.

TAEKO (bijgenaamd KOI-SAN, 'de jongedame'), vijftientig. In tegenstelling tot Yukiko wil zij maar wat graag trouwen, maar mag dat niet doen voordat haar oudere zuster Yukiko aan de man is. Terwijl ze wacht, heeft ze verhoudingen met het verwerende rijkelui zoontje 'KEI-BOY' OKUBATA en de fotograaf ITAKURA.

‘Koi-san! Kun jij even helpen?’

Toen Sachiko in de spiegel Taeko achter haar rug de kamer binnen zag komen, gaf ze haar het kwastje waarmee ze haar nek aan het poederen was en bestudeerde, zonder haar zuster aan te kijken, haar spiegelbeeld, alsof de gedaante in onderkimono en het hoofd boven de naar achteren opengetrokken kraag aan iemand anders toebehoorden.

‘Wat voert Yukiko uit beneden?’ vroeg ze.

‘Ik geloof dat ze Etsuko haar huiswerk voor pianoles aan het overhoren is,’ zei Taeko – of Koi-san, ‘de jongedame’, zoals de jongste dochter van de familie heet in het Osakase dialect dat ze onder elkaar altijd spraken.

Te oordelen naar de klanken die van beneden opstegen, had het er inderdaad alle schijn van dat Yukiko, na als eerste haar toilet voltooid te hebben, door Etsuko was aangeklampt om naar haar prestaties op de piano te luisteren. Wanneer haar moeder uitging maakte Etsuko daar doorgaans geen bezwaar tegen mits Yukiko bij haar bleef, maar nu Sachiko, Yukiko en Taeko alle drie tegelijk dreigden te vertrekken, had ze net zo lang lopen zeuren tot ze de toezegging had losgekregen dat Yukiko meteen na afloop van het recital, dat om twee uur begon, naar huis zou komen en op tijd terug zou zijn voor het avondeten.

‘Moet je horen, Koi-san. Er is weer een gegadigde voor Yukiko.’

‘O?’

Met sierlijke streken van de kwast bracht Taeko het witte poeder aan op de nek en schouders van haar oudere zus. Sachiko had niet echt een hoge rug, maar met haar vlezige, ronde schouders gaf ze wel enigszins die indruk. Zoals haar lichtjes zwetende huid glansde in de heldere herfstzon was het moeilijk te geloven dat ze de dertig al was gepasseerd.

‘Ja. Mevrouw Itani kwam ermee aan.’

‘O.’

‘Het is iemand die bij MB Chemie op kantoor werkt.’

‘Wat heeft hij voor inkomen?’

‘Hij heeft een salaris van honderdzeventig, honderdtachtig yen per maand, maar met bonussen erbij komt hij op ongeveer tweehonderdvijftig.’

‘MB Chemie – dat is een Franse firma, hè?’

‘Dat klopt. Wat knap van je dat je dat weet!’

‘Ach, zoiets weet iedereen toch?’

Ondanks het feit dat ze de jongste was, was Taeko veel beter op de hoogte van dit soort dingen dan haar twee verrassend wereldvreemde zusters en ze had de neiging om in zo’n geval een beetje meewarig over hen te doen, alsof zijzelf de oudste en de wijste was.

‘Nou, ik had nog nooit van die zaak gehoord. Het hoofdkantoor staat in Parijs en ze moeten vreselijk veel kapitaal hebben.’

‘Dat zal wel, want hier in Japan hebben ze een groot kantoorgebouw aan de Boulevard in Kobe.’

‘Precies. Daar werkt hij ook.’

‘Spreekt hij Frans?’

‘Jazeker. Hij is afgestudeerd in Frans aan de Universiteit voor Vreemde Talen in Osaka en hij heeft ook een tijdje in Parijs gezeten. Als bijverdienste geeft hij Frans op een avondschool. Dat levert hem ook nog eens zo’n honderd yen per maand op, dus alles bij elkaar heeft hij een maandinkomen van ongeveer driehonderdvijftig yen.’

‘Heeft hij eigendommen – land of zo?’

‘Niets bijzonders. Zijn moeder woont nog op het oude familiegoed ergens in de provincie. Dat is van hem, en verder heeft hij een huis in Rokkō – een van die Europees aandoende nieuwbouwwoninkjes die ze daar hebben neergezet. Dat heeft hij op hypotheek gekocht. Maar daarmee heb je het wel gehad. Het mag nauwelijks naam hebben.’

‘Kan zijn, maar als je de huur meerekent die hij zo uitspaart, vangt hij meer dan vierhonderd yen in de maand.’

‘Zou het wat zijn voor Yukiko? Behalve zijn moeder heeft hij niemand die van hem afhankelijk is en zij woont in de provincie en komt nooit naar Kobe. Hijzelf is veertig en nog vrijgezel...’

‘Veertig en nog steeds niet getrouwd? Hoe zou dat komen?’

‘Ze waren hem tot nu toe nooit móóí genoeg. Dat zegt mevrouw Itani tenminste.’

‘Nou, ik vind het maar raar, hoor. Dat zou ik toch eens grondig laten uitzoeken als ik jou was.’

‘Hij schijnt vreselijk geïnteresseerd.’

‘Heb je hem Yuki’s foto’s gestuurd?’

Van jongs af aan had Taeko de zuster direct boven haar nooit anders dan ‘Yuki’ genoemd.

‘Nee. Ik heb er ooit een aan mevrouw Itani gegeven, en die is er op eigen houtje mee naar die man gegaan. Hij schijnt er bijzonder van onder de indruk te zijn.’

‘Heb je geen foto van hém?’

Omdat het pianospel beneden klonk alsof het nog wel even door zou gaan en er dus ook geen gevaar bestond dat Yukiko de trap op zou komen, zei Sachiko: ‘Kijk maar in dat laatste rechtsboven.’ Ze pakte haar lippenstift en tuitte haar lippen, alsof ze zichzelf in de spiegel wilde kussen. ‘Zie je hem?’

‘Ja, ik heb hem! Heb je hem aan Yuki laten zien?’

‘Ja.’

‘En wat zei die?’

‘Zoals gewoonlijk: niks. “O, is dat hem nou?” Meer niet. Wat vind jij van hem, Koi-san?’

‘Ach, nogal gewoontjes eigenlijk. Misschien niet onaantrekkelijk, hoor, maar echt zo’n kantoortype.’

‘Ja, daar heb je gelijk in.’

‘Maar hij heeft één ding mee: Yuki kan Frans van hem leren.’

Sachiko was nu wel zo’n beetje klaar met haar gezicht. Ze pakte een bundel gewikkeld in papier met het opschrift ‘Kozuchiya Kimono’s’ en trok aan de strik van het lint dat eromheen zat.

‘Dat is waar ook,’ zei ze opeens. ‘Mijn B-tekort! Koi-san, kun jij even naar beneden gaan om te zeggen dat ze de naald steriliseren?’

In Osaka en omstreken is beriberi een endemische ziekte. Dat wordt althans beweerd en het verklaart misschien hoe het kwam dat elk jaar van de zomer tot in de herfst iedereen in dit huishouden – van Sachiko en haar man tot de kleine Etsuko, die net op de lagere school zat – aan beriberi leed. Vitamine-B-injecties waren een gewoonte geworden: de laatste tijd gingen ze er niet eens meer voor naar de dokter maar hadden altijd een voorraad Betaxin in huis, een sterk vitaminepreparaat dat ze elkaar inspoten alsof het de gewoonste zaak van de wereld was. Wie de uitdrukking het eerst in de mond had genomen was niet duidelijk, maar telkens wanneer iemand zich een beetje slap voelde, was het: ‘Mijn B-tekort!’

Omdat de klanken van de piano waren verstomd, stopte Taeko de foto weer in de la en liep naar het trapgat. Ze ging echter niet naar beneden.

‘Hallo!’ riep ze met luide stem. ‘Mevrouw wil een injectie. Kan er iemand de naald steriliseren?’

Mevrouw Itani was de eigenares van een schoonheidssalon vlak bij het Oriental Hotel in Kobe die Sachiko en haar zusters tot haar vaste klanten mocht rekenen. Omdat Sachiko had gehoord dat mevrouw Itani graag aan huwelijksbemiddeling deed, had ze haar al geruime tijd geleden een foto van Yukiko gegeven met het verzoek die te gebruiken als ze van een goede partij hoorde, en toen Sachiko een paar dagen geleden haar haar kwam laten permanenten, had mevrouw Itani een rustig moment in haar salon aangegrepen om haar uit te nodigen voor een kopje thee in de lobby van het hotel. Daar had ze dit voorstel voor het eerst ter sprake gebracht.

Het speet haar verschrikkelijk dat ze mevrouw Makioka er niet eerst in had gekend, maar ze was té bang geweest dat zo'n mooie kans hun neus voorbij zou gaan door getreuzel, dus had ze juffrouw Yukiko's foto zonder enige nadere toelichting aan deze heer (Segoshi heette hij) laten zien. Dat was ongeveer anderhalve maand geleden. Sindsdien had ze niets meer van hem gehoord en ze was het al bijna weer vergeten, maar blijkbaar had meneer Segoshi die tijd benut om zijn licht op te steken over Yukiko's achtergrond. Hij had inlichtingen ingewonnen over Sachiko's oudste zuster Tsuruko, die in Osaka woonde en wier man officieel het hoofd van de familie Makioka was, maar ook over Sachiko's eigen huiselijke omstandigheden; en om meer over Yukiko aan de weet te komen scheen hij niet alleen een bezoek te hebben gebracht aan haar oude meisjesschool, maar ook aan haar kalligrafieleraar en haar instructrice in de theeceremonie. Nu was hij van alles op de hoogte: hij was zelfs naar het bureau van de krant geweest om zich ervan te verzekeren dat dat artikel van destijds inderdaad op een misverstand had berust. Daarvan was hij nu wel overtuigd, maar mevrouw Itani had er toch bij hem op aangedrongen de jongedame eens persoonlijk te ontmoeten, zodat hij met eigen ogen kon vaststellen of zij werkelijk zo was als de krant haar had afgeschilderd, en daarin had hij toegestemd. Hij had in alle bescheidenheid opgemerkt dat hij zich niet tot dezelfde stand kon rekenen als juffrouw Makioka. Hij durfde nauwelijks aan te nemen dat hij met zijn schamele salaris naar de hand van zo'n voortreffelijke jongedame zou mogen dingen, maar mocht die eer toch voor hem zijn weggelegd, dan kon hij zich geen gelukkiger lot voorstellen dan haar zijn bruid te mogen noemen. Daarom had hij mevrouw Itani verzocht in elk geval door te geven dat hij in een huwelijk geïnteresseerd was.

Voor zover ze had kunnen nagaan, waren meneer Segoshi's voorouders tot zijn grootvaders tijd toe in dienst geweest van de heer van een klein feodaal domein aan de kust van de Japanse Zee benoorden Kyoto, en gezien

het feit dat een gedeelte van de oude familiegrond ook nu nog in zijn bezit was, leek het standsverschil tussen beide families nu niet zo vreselijk groot. De familie Makioka was inderdaad een oude familie, en er was een tijd geweest dat heel Osaka de naam kende. Aan de andere kant – en het speet haar heel erg dit te moeten zeggen –, als ze zich blind bleven staren op die oude glorie liep juffrouw Yukiko het gevaar de boot te missen. Was het niet beter iets minder hoge eisen te stellen? Meneer Segoshi's huidige salaris was dan wel niet hoog, maar hij was pas veertig en had dus nog redelijke vooruitzichten op opslag. Bovendien werkte hij niet voor een Japans bedrijf, wat betekende dat hij nog tijd voor zichzelf kon vrijmaken. Hij had zelf gezegd dat hij zijn maandelijkse inkomen makkelijk tot boven de vierhonderd yen kon opvoeren door wat meer lesuren aan de avondschool te nemen. Hulp in de huishouding kon hij zich dus makkelijk veroorloven. En wat zijn karakter betrof, een van mevrouw Itani's jongere broers kende hem al van de schoolbanken en had niets dan goeds over hem te melden. Natuurlijk moest de familie zijn antecedenten controleren – dat was altijd het beste – maar als hij beweerde dat hij tot nu toe onge-trouwd was gebleven enkel omdat hij graag een mooi snoetje zag, wilde zij dat best van hem aannemen. Hij was veertig en had in Parijs gezeten, dus het viel moeilijk aan te nemen dat hij geen enkele ervaring met vrouwen had. Maar de indruk die zij van hem had gekregen toen ze hem laatst persoonlijk had ontmoet, was die van een heel serieuze werker die niets van een rokkenjager weg had. Een voorkeur voor mooie vrouwen kwam bij dat soort serieuze types wel vaker voor, maar deze man stond erop – en dat kon weleens een reactie op zijn verblijf in Parijs wezen – dat zijn vrouw een echte Japanse schoonheid moest zijn: vrouwelijk, ingetogen, goed postuur, en zolang ze er maar aardig uitzag in kimono gaf het niets als westerse kleding haar niet stond. Een knap gezicht was uiteraard belangrijk, maar boven alles wilde hij een vrouw met mooie handen en voeten. Wel, besloot mevrouw Itani, al deze wensen leken juffrouw Yukiko op het lijf geschreven.

Met haar schoonheidssalon had mevrouw Itani niet alleen haar al jarenlang verlamde, bedlegerige man onderhouden, maar ook een van haar jongere broers ondersteund tot hij was afgestudeerd in de medicijnen, en dit voorjaar had ze haar dochter laten inschrijven aan de Japanse Academie voor Jonge Vrouwen in Tokyo. Waaruit we mogen opmaken dat haar hersenen vele malen sneller werkten dan die van de gemiddelde getrouwde vrouw en dat ze onmiddellijk bij alles doorhad wat de kern van de zaak was. Daar stond tegenover dat ze aan vrouwelijkheid tekortschoot op een manier die, gezien de aard van haar broodwinning, bijna zorgwekkend

was te noemen: ze hield niet van mooie woorden en draaide niet om de dingen heen, maar zei altijd direct wat ze op haar hart had. In haar manier van praten school echter niets kwaadaardigs; ze voelde zich alleen genoopt de feiten niet te verbloemen, en om die reden maakte ze toch een minder slechte indruk dan te verwachten was. Sachiko liet mevrouw Itani's stortvloed van woorden over zich heen komen en vond haar eerst wel erg opdringerig, maar naarmate ze langer luisterde zag ze steeds meer in dat mevrouw Itani weliswaar erg bazig klonk, maar het in wezen heel goed bedoelde. Bovendien was haar boodschap ingekleed in zo'n onweerlegbare logica dat Sachiko er als het ware door werd verpletterd. Ze beloofde daarom zo spoedig mogelijk contact op te nemen met haar zwager in Osaka en vroeg tijd om Segoshi's achtergrond te laten onderzoeken, en zo namen ze afscheid van elkaar.

Er waren mensen die weigerden te geloven dat de derde van de gezusters Makioka ongetrouwd de leeftijd van negenentwintig kon hebben bereikt en zo de huwbare leeftijd voorbij hebben laten glippen zonder dat daar diepgaande redenen voor bestonden, maar toch waren die redenen er niet. De voornaamste oorzaak was misschien dat noch Tsuruko, de oudste van de vier zusters, noch Sachiko en Yukiko zelf zich de luxueuze levensstijl van hun vaders laatste jaren uit het hoofd hadden kunnen zetten, laat staan het ontzag dat de naam Makioka wekte. Met andere woorden, in hun verlangen een echtgenoot te vinden die waardig was te worden opgenomen in zo'n vooraanstaande oude familie, hadden ze alle huwelijkskandidaten die zich aanvankelijk bij de vleet aandienden te min bevonden, ze zo vaak geweigerd dat ze ten slotte al hun goodwill kwijt waren en er niemand meer met aanzoecken kwam – en in de tussentijd had het fortuin van de familie een keer genomen. Mevrouw Itani's uitlating over 'oude glorie' was daarom echt niet anders bedoeld geweest dan als een vriendelijke waarschuwing. De welgesteldheid van de Makioka's had hooguit tot halverwege de jaren twintig geduurd, maar inmiddels waren er nog maar betrekkelijk weinig mensen in Osaka die zich die periode wisten te herinneren. En om heel eerlijk te zijn, die ogenschijnlijk zo welvarende tijd van de jaren twintig was ook de tijd geweest waarin hun vaders gemakzucht in het huiselijke en zakelijke verkeer zich was gaan wreken in een eindeloze reeks tegenslagen. Niet lang daarna was hun vader overleden, het familiebedrijf had moeten inkrimpen en de winkel van Senba, het commerciële hart van Osaka, die kon bogen op een geschiedenis die terugreikte tot de feodale tijd, was in andere handen overgegaan, maar Sachiko en Yukiko hadden lange tijd niet kunnen vergeten hoe het was toen hun vader nog leefde. Toen hun oude winkel nog een stenen pakhuis was, voordat het

plaats had moeten maken voor het moderne gebouw dat er nu stond, hadden ze wanneer ze er langskwamen nooit na kunnen laten om even een weemoedige blik achter het groezelige gordijn in de deuropening te werpen.

Hun vader, die vier dochters had maar niet één zoon, had zich tegen het eind van zijn leven teruggetrokken en zijn geadopteerde zoon Tatsuo, die met Tsuruko was getrouwd, tot hoofd van de familie benoemd. Ook de man van zijn tweede dochter Sachiko had de naam Makioka aangenomen en was eveneens als familielid geadopteerd, maar toen zijn derde dochter Yukiko oud genoeg was om te trouwen, had de oude heer Makioka helaas geen tijd meer gehad om een goede partij voor haar te vinden. Tot overmaat van ramp was er ook nog onenigheid ontstaan tussen Yukiko en haar zwager Tatsuo. Tatsuo stamde uit een geslacht van bankiers en had vóór zijn adoptie zelf bij een bank in Osaka gewerkt, en ook nadat het familiebedrijf officieel aan hem was overgedaan, waren zijn schoonvader en diens klerk het eigenlijke werk blijven doen. Na de dood van zijn schoonvader had Tatsuo ondanks de protesten van zijn schoonzusters en andere familieleden van zijn vrouw zijn zin doorgedreven: de winkel, waar met de nodige inspanning misschien nog iets van gemaakt had kunnen worden, was verkocht aan een voormalige bediende van de Makioka's en Tatsuo zelf was weer bij zijn oude bank gaan werken. In tegenstelling tot zijn praalzieke schoonvader was Tatsuo namelijk een uiterst behoedzame, zelfs ietwat bangelijk uitgevallen man, die zichzelf totaal niet in staat voelde om nieuw leven in te blazen in een bedrijf dat hem totaal vreemd was en dat in grote financiële moeilijkheden verkeerde. In plaats daarvan had hij voor een veiliger weg gekozen. Hijzelf vond dat hij zich op die manier alleszins redelijk van zijn zware taak als verantwoordelijk erfgenaam had gekweten, maar Yukiko, met haar hang naar het verleden, had haar zwagers handelwijze hoogst onbevredigend gevonden en was ervan overtuigd dat haar overleden vader zich van ergernis in zijn graf had omgedraaid.

Juist in die tijd, vlak na de dood van Yukiko's vader, was Tatsuo met een huwelijksvoorstel aan komen zetten waar hij bijzonder enthousiast over deed. De kandidaat was de erfgenaam van een rijke familie in de stad Toyohashi, ten zuidoosten van Nagoya, en tevens directeur van een regionale bank, een dochteronderneming van de bank waar Tatsuo werkte – hetgeen verklaart waarom Tatsuo zo goed op de hoogte was van 's mans karakter en financiële omstandigheden. De status van de familie Saigusa was onberispelijk, zelfs iets te hoog voor de Makioka's van nu, en omdat de man zelf een uitstekende indruk maakte, hadden de onderhandelingen het stadium van een *miai*, een formele kennismaking, bereikt. Na die